

УДК 341

Галазюк Н.М., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-7918-4268>

e-mail: n.galazyk@lntu.edu.ua

Galaziuk Natalia, Ph. D. in Economics, Associate Professor

Lutsk national technical university, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-7918-4268>

e-mail: n.galazyk@lntu.edu.ua

Зелінська О.М., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-9103-6460>

e-mail: o.zielinska@lntu.edu.ua

Zelinska Olga, Ph. D. in Economics, Associate Professor

Lutsk national technical university, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-9103-6460>

e-mail: o.zielinska@lntu.edu.ua

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

З урахуванням сучасних тенденцій в статті комплексно охарактеризовано існуючі організаційно-правові підходи до організації та реалізації міжнародного співробітництва між державами на основі мирного співіснування. Визначено, що у глобальному світі відбувається трансформація конфігурації ролі провідних держав світу, що породжує нові підходи до ведення зовнішньої політики, серед яких домінуючим є політика розвитку і співробітництва. Обґрунтовано, що суть міжнародного співробітництва полягає в необхідності країн співпрацювати одна з одною. Йдеться не лише про розвиток найбільш вразливих сфер діяльності, а й про вдосконалення найбільш стійких сфер життєдіяльності.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, стратегічне партнерство, дипломатичне відомство, суверенітет.

ORGANIZATIONAL AND LEGAL PRINCIPLES OF INTERNATIONAL COOPERATION OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF THE DEVELOPMENT OF THE GLOBAL ECONOMY

Taking into account modern trends, the article comprehensively characterizes the existing organizational and legal approaches to the organization and implementation of international cooperation between states on the basis of peaceful coexistence. It was determined that the global world is undergoing a transformation of the configuration of the role of the world's leading states, which gives rise to new approaches to conducting foreign policy, among which the policy of development and cooperation is dominant. It is substantiated that the essence of international cooperation is the need for countries to cooperate with each other. It is not only about the development of the most vulnerable spheres of activity, but also about the improvement of the most stable spheres of life.

The formation of international cooperation is determined by the subjective need of states to cooperate in order to increase the efficiency of their activities in the international arena and overcome the modern problems facing them.

The scale and consequences of the war endanger the results of socio-economic development of Ukraine, destabilize production, disrupt trade channels (including exports), reduce investments and lead to an outflow of intelligence. As a result, GDP, state budget revenues and the number of taxpayers decrease, unemployment and the price index increase. The combined effect of these factors leads to a socio-economic crisis.

In modern conditions, international cooperation is a resource base for the restoration of infrastructure, institutions and the economy in order to overcome the consequences of war. Also, in order to increase competitiveness and increase foreign exchange earnings, Ukraine needs to move from extensive to intensive type of economic growth. This involves the establishment of close international economic cooperation with other countries of the world, starting from international trade and ending with exchange. Without properly established and productive international economic cooperation, including investment attraction, Ukraine will not be able to take an appropriate place in world markets and effectively use its export potential to ensure stable economic growth.

Key words: international cooperation, strategic partnership, diplomatic agency, sovereignty.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний світ – це суспільство, що складається з багатьох різних націй, народів та країн. Їх самостійний розвиток характеризується тенденцією до зміцнення міжнародного співробітництва. Об'єктивною необхідністю їх розвитку є загострення глобальних проблем (загроза можливих ядерних конфліктів, боротьба з економічною відсталістю у світі, досягнення ефективного використання природних ресурсів, розвиток інформаційно-торговельного обміну, дестабілізація міжнародних відносин і світової політики тощо), що постало

перед людством на зламі XX-XXI століття. Саме тому дослідження особливостей організаційно-правових засад міжнародного співробітництва має велике значення для подолання цих та інших проблем шляхом співпраці та координації між державами.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Нинішнє трактування суті міжнародного співробітництва можна представити у розрізі різнобічних наукових підходів. Так, частина авторів, серед яких Гетьман В. Г., розглядають партнерські відносини як прояв інтеграційних зв'язків між підприємствами. Інші, Майданчик Б. І., Карпунін М. Г., Любинецький Я. Г., – як горизонтальні взаємовідносини партнерів у господарській діяльності. Більш глибоко висвітлюють проблему співробітництва науковці, які визначають його одним серед найвагоміших принципів ринкової економічної системи, називаючи принципом договірних, контрактних відносин, які прийшли на зміну відносинам підлеглості (Райзберг Б. А., Банашов С. В., Седов П. Л.). Прибічники вертикальних зв'язків (Носкова І. Я., Портер М.) під співробітництвом розуміють комерційні зв'язки, юридично встановлені правила конкуренції, а відтак і ринкові закони, вбачаючи майбутнє процвітання економіки в посиленні ролі контрактів і договорів.

Цілі статті. Цілями статті є дослідження сутності та принципів міжнародного співробітництва а також визначення ролі вітчизняних дипломатичних відомств у розбудові міжнародного співробітництва.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сучасне суспільство прагне сформувати оптимальні умови для всесторонньої співпраці між державами, що проявляється насамперед у злагоджених діях держав для зміцнення довіри між їх народами. Для реалізації даної мети була створена система міжнародних організацій, здатних управляти співробітництвом між державами [1].

На практиці сучасні міжнародні відносини закріплюються в системі дво- і багатосторонніх угодах, серед яких вагоме

значення мають багатосторонні угоди та їх найвище управлінське досягнення в післявоєнний час – Організація Об'єднаних Націй.

Проте світова спільнота як єдине ціле не є простою сумою складових, позаяк ознакою цілісності вцілому і, відповідно, цілісності світового співтовариства є поява у нового утворення певних інтегративних ознак, які не властиві його елементам [2]. А тому такі характеристики можуть з'являтися в міжнародному співробітництві тільки при подальшому посиленні його договірної основи у розвитку контактів між законодавчими та виконавчими гілками влади, в обміні досвідом соціальної та державної розбудови.

Фундаментальною основою у сфері міжнародного співробітництва є врахування принципу суверенної незалежності та рівноправності кожної країни, яка здійснює власну політику, керуючись конкретними умовами своєї країни при прийнятті і реалізації обґрунтованих рішень.

Найвища відповідальність за зміцнення співробітництва лежить на домінуючій владі в кожній країні та відповідних міжнародних організаціях. Принцип згоди, що знаходиться в основі їх роботи щодо управління співробітництвом, проявляється в організації через постійні міждержавні контакти. Такі контакти є різноманітними і важливими на даному етапі співробітництва між державами. Таким чином, саме в державних відносинах національні інтереси відіграють вирішальну роль. Варто підкреслити, що ефективність економічного та культурного співробітництва залежить від ступеня ефективності міждержавного співробітництва [3]. Тому керівництво міжнародним співробітництвом і вирішення проблем шляхом переговорів та інших форм контактів є проявом найвищої відповідальності державних органів за постійне зміцнення співробітництва. Така відповідальність ще більше посилюється тим, що вона також включає в себе відповідальність перед власними громадянами і міжнародним співтовариством.

Важливе місце в системі управління міжнародним співробітництвом займає принцип неухильного дотримання норм міжнародних відносин. Йдеться про принцип суворого дотримання норм міжнародних відносин. Саме в управлінні

міжнародним співробітництвом регламентація діяльності є основоположною. Це пов'язано з тим, що відмінності в цих нормах і навіть способах управління ними можуть призвести до різних управлінських підходів до вирішення проблем, що суперечить головному джерелу – базовій угоді країн, зафіксованій в угодах про співробітництво[4]. Дотримання таких норм, як підпорядкування меншості більшості, формулювання управлінських рішень на основі спільно розроблених оцінок та висновків, виходячи з необхідності врахування специфічної ситуації конкретної країни, здійснюється управління співробітництвом у специфічний спосіб з дотриманням суверенітету кожної країни та її національних інтересів. Вище наведені принципи міжнародного співробітництва представлено на рис. 1.

Рис. 1. Принципи міжнародного співробітництва
Джерело: складено за [5].

Таким чином, сутність поняття «міжнародне співробітництво» означає такий процес взаємодії двох або

декількох учасників, у якому виключається застосування збройної агресії і переважають спільні пошуки реалізації загальних інтересів. Всупереч щоденному розумінню, співробітництво –не є відсутністю конфлікту, а швидше «рятування» від його крайніх, кризових наслідків. Ілюзія «прозорості» змісту даного поняття зумовила, напевно, те, що спроби його визначення зустрічаються не часто.

Як свідчить світова практика, відносини міжнародного співробітництва між країнами набувають все більш важливого значення в останні роки, особливо для країн, які демонструють відсталість у своєму економічному розвитку, оскільки лише за допомогою світогосподарських зв'язків можна задовольнити наявні споживчі та виробничі потреби у тій чи іншій країні, «отримати додаткові ринки збуту та доступ у сфері інформаційних, інформаційно-комунікаційних та біотехнологій, а також прискорити розвиток освітніх проєктів та науки в цілому»[6].

Традиційно співпраця включає в себе дво- та багатосторонню дипломатію, альянси та угоди різного роду, які передбачають взаємне узгодження політичних інтересів. Приклади демонструють спільне вирішення спорів, забезпечення спільної безпеки та вирішення інших питань, що становлять спільний інтерес для всіх сторін.

Внаслідок інтернаціоналізації економічного життя світ поступово набув нових якісних рис. Міжнародне економічне співробітництво, «яке все більшою мірою являє собою фронтальну економічну інтеграцію, перетворилося на принциповий фактор розвитку окремих економік. При цьому останні інколи навіть втрачають деякі ознаки своєї відособленості, перетворюючись на невід'ємні елементи широких міжнародних ринкових систем» [7, с. 655].

Співпраця є набагато більш автономною, ніж політичні відносини, оскільки її визначальними тенденціями є постійна потреба в обміні продуктами спільної діяльності. Статус держави є похідним від цієї тенденції, дещо консервативним по відношенню до динамізму економічної й культурної співпраці.

Однак цей консерватизм є цілком виправданим, якщо виходити з того, що державна організація етнічних груп у цьому контексті є формою відповідальності, основний тягар несе держава як інституції, зокрема адміністративні органи. [8]. Отже, консерватизм організації в цьому випадку притаманний самому міжнародному поділу праці, а його регулювання має як стихійне, так і свідоме підґрунтя. Перше, об'єктивне, є сутністю проявів інтеграції в міжнародних відносинах, а друге – свідомим управлінським впливом певних сил на процес інтеграції, на надання йому збалансованості, на впровадження в його практику взаємовигідних норм, принципів, стандартів тощо.

Складовою частиною державної служби, що покликана забезпечувати практичну реалізацію зовнішньої політики країни, представляти та захищати національні інтереси у сфері міжнародних відносин, і також права та інтереси фізичних та юридичних осіб за кордоном є дипломатичні служби та відомства.

«Дипломатична служба як важливий інструмент державної влади виокремилася в особливий вид професійної діяльності: в Європі у системі державного управління сформувалася в епоху Відродження у XIV–XV ст., коли з'явилися перші постійні дипломатичні представництва — консульства. «Новою Британською енциклопедією» (1997р.) дипломатична служба характеризується як «спеціальний орган зовнішньополітичного відомства, що, об'єднуючи дипломатичний і консульський персонал, представляє інтереси власної країни за кордоном та постачає необхідну інформацію, на якій базується зовнішня політика». Сучасна дипломатична служба регулюється відповідними нормативними актами міжнародного права, насамперед Віденською конвенцією про дипломатичні зносини (1961р.) і Віденською конвенцією про консульські зносини (1963р.).

Сучасне міжнародне право акумулює всі прогресивні законодавчі аспекти, що сформувалися в процесі розвитку міжнародних відносин. Згідно з чинним законодавством, жодна держава не має права змінювати норми міжнародного права,

оскільки вони є результатом спільної угоди між державами. Чинні норми українського законодавства щодо ведення зовнішньої політики є близькими до загальноприйнятих принципів і норм міжнародного публічного права. Міжнародне публічне право відображає зовнішню політику щодо співробітництва. При цьому варто зазначити, що міжнародне право відображає не саму зовнішню політику держави, а лише результати договірних відносин з різних зовнішньополітичних напрямів. Воно є результатом договірних відносин у різних сферах зовнішньої політики і результатом узгодження волі держав. Сам по собі цей результат не обов'язково відображає міжнародно-правову позицію держав на міжнародній арені. Тому багато напрямів зовнішньої політики можуть бути переглянуті або змінені в результаті домовленостей чи компромісів.

Внутрішньодержавні органи зовнішніх відносин являють собою сукупність державних органів, з допомогою яких здійснюється співробітництво певної держави з іншими державами і міжнародними організаціями. На практиці до них належать глава держави, парламент, уряд, міністр закордонних справ, міністерство закордонних справ, міністерство зовнішньої торгівлі та інші внутрішньодержавні органи зовнішніх відносин. Внутрішньодержавні відомства дипломатичної діяльності охоплюють всі офіційні зв'язки і відносини держави на міжнародній арені, що здійснюються спеціальним зовнішньополітичним відомством та відіграють ключову роль в розбудові міжнародного співробітництва. В нашій державі це Міністерство закордонних справ (Рис. 2.), його дипломатична служба, тобто система роботи дипломатичних кадрів у центральному апараті та за кордоном з реалізації завдань дипломатії держави. Дипломатія втілює в життя загальний курс держави в міжнародних справах, її зовнішню політику з метою захисту національних інтересів.

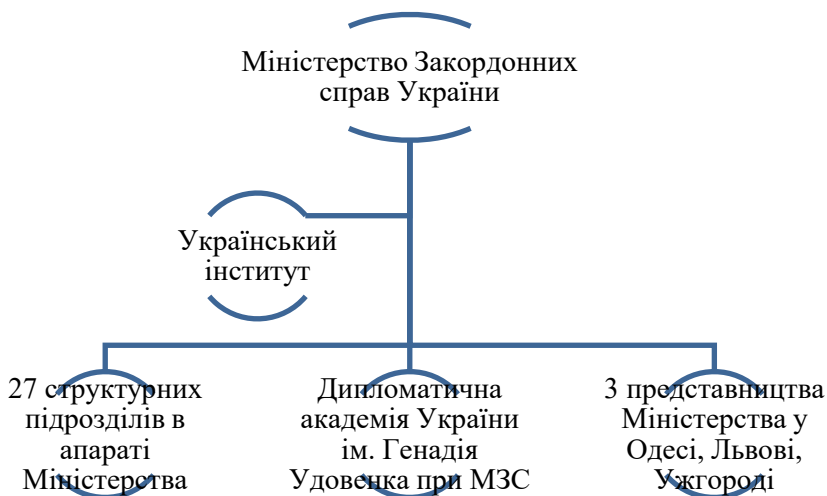

Рис.2 Структура МЗС України

Зі здобуттям незалежності та прийняттям Конституції формується інституція Міністерство закордонних справ України, діяльність якого в Конституції визначає стаття 18. «Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права» [9].

До функцій Міністерства закордонних справ, як було вище зазначено, входить реалізація безпекової політики. Відповідно до підпункту 4-1 пункту 4 Положення Міністерство закордонних справ пункту «забезпечує національні інтереси і міжнародну безпеку України шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з іноземними державами і міжнародними організаціями за загальновизнаними принципами та нормами міжнародного права» [10].

Міністерство закордонних справ загалом має досить складну структуру, оскільки воно відповідає за низку функцій, пов'язаних з міжнародним співробітництвом, обороною і безпекою, культурою, іміджем та співпрацею з українцями за кордоном.

Структуру Міністерства закордонних справ можна розділити на дві основні частини – це апарат міністерства, та напрям, що відповідає за розвиток дипломатичних представництв, міжнародних організацій, місій України.

Для ефективної розбудови міжнародного співробітництва України існує система закордонних дипломатичних відомств (Рис.3.). Такі установи покликані здійснювати представництво держави в іншій державі або при міжнародній організації, обстоюючи при цьому права та інтереси громадян України.

Рис.3 Закордонні дипломатичні установи України

Керівництво диппредставництвом здійснюється Міністерством закордонних справ. Вони також покликані сприяти захисту національних інтересів та підтримувати спільну діяльність з розвитку багатогранного співробітництва.

України прагне підтримувати дипломатичний курс на набір, заохочення та утримання найбільш кваліфікованих кадрів у дипломатичному корпусі, а також своєчасно виявляє та намагається позбавлятися від професійно непридатних

службовців. Кар'єрне просування дипломатів прямопропорційне професійній діяльності, набутим професійним і діловим якостям та показникам роботи, а також займаній посаді, рангу і класу, і не залежить від статі, раси, національності, майнового стану, релігійних чи політичних переконань, місця проживання або походження. «Основними професійними характеристиками дипломатичного службовця є наявність спеціальних знань, умінь та навичок; професійна підготовленість до виконання посадових обов'язків; відповідальне відношення до дипломатичної справи та високий рівень духовно-моральної культури, а також обов'язковою необхідністю для службовця є наявність широкого політичного кругозору, знання іноземних мов, спостережливість та вміння розпізнати істину» [11, с. 67]. Ці та інші характеристики покликані створити передумови для ефективного ведення дипломатичних переговорів з метою вдосконалення міжнародного співробітництва нашої держави з іншими суб'єктами світової політики в тих чи інших сферах діяльності.

Висновки. Таким чином, міжнародний мир має ґрунтуватися на міжнародному співробітництві як головному джерелі мирного розвитку людства, а будь які управлінські рішення мають бути співставними з управлінської точки зору з такою точністю, щоб ця основа людської цивілізації не могла бути зруйнована.

Список бібліографічного опису

1. Андрущенко В. П. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія / Андрущенко В. П., Губерський Л. В., Михальченко М. І. К.: Генеза, 2011. 656 с.
2. Дарендорф Р. У пошуках нового устрою. Пер. з нім. А. Орган, А. Ручка. К.: Києво-Могилянська академія, 2008. 108 с.
3. Дяченко М. В. Філософські виміри культури. Х.: ХДАК, 2007. 204 с.
4. Діденко Н. Г. Управління, влада, держава: філософські аспекти взаємодії: монографія. Донецьк: ДонДУУ, 2010. 128 с.
5. Міжнародні відносини та зовнішня політика України у світовій спільноті. URL: <https://svitppt.com.ua/ekonomika/mizhnarodni-vidnosini-ta-zovnishnya-politika-ukraini-u-svitoviy-spilnoti.html>
6. Черкасова В. В. Специфіка міжнародного партнерства та співробітництва. спільні та відмінні риси. взаємозв'язок. URL: http://www.confcontact.com/20121221/4_cherkasova.htm

7. Новицький В. Є. Міжнародна економічна діяльність України: Підручник. К.: КНЕУ, 2003. 948 с
8. Український соціум / [Власюк О. С., Крисаченко В. С., Степики М. І. та ін.]. К.: Нац. ін-т стратег. дослідж., 2011. 791 с.
9. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. с. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
10. Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ України // постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 р. № 281. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2016-п#n8>. П.4 підпункт 4 -1
11. Гуменюк Б. І., Щерба О. В. Сучасна дипломатична служба: [навч. посіб.]. Київ : Либідь, 2001. 255 с.

References

1. Andrushchenko V. P. Sotsialna filosofiia. Istoriia, teoriia, metodolohiia / Andrushchenko V. P., Huberskyi L. V., Mykhalchenko M. I. K.: Heneza, 2011. 656 s.
2. Darendorf R. U poshukakh novoho ustroiu. Per. z nim. A. Orhan, A. Ruchka. K.: Kyievo-Mohylianska akademiia, 2008. 108 s.
3. Diachenko M. V. Filosofski vymiry kultury. Kh.: KhDAK, 2007. 204 s.
4. Didenko N. H. Upravlinnia, vlada, derzhava: filosofski aspekty vzaiemodii: monohrafiia. Donetsk: DonDUU, 2010. 128 s.
5. Mizhnarodni vidnosyny ta zovnishnia polityka Ukrainy u svitovii spilnoti. URL: <https://svitppt.com.ua/ekonomika/mizhnarodni-vidnosini-ta-zovnishnya-politika-ukraini-u-svitoviy-spilnoti.html>
6. Cherkasova V. V. Spetsyfika mizhnarodnoho partnerstva ta spivrobitnytstva. spilni ta vidminni rysy. vzaiemozviazok. URL: http://www.confcontact.com/20121221/4_cherkasova.htm
7. Novytskyi V. Ye. Mizhnarodna ekonomichna diialnist Ukrainy: Pidruchnyk. K.: KNEU, 2003. 948 s
8. Ukrainskyi sotsium / [Vlasiuk O. S., Krysachenko V. S., Stepyko M. I. ta in.]. K.: Nats. in-t strateh. doslidzh., 2011. 791 s.
9. Konstytutsiia Ukrainy // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). 1996. № 30. s. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
10. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrainy // postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 bereznia 2016 r. № 281. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2016-п#n8>. P.4 pidpunkt 4 -1
11. Humeniuk B. I., Shcherba O. V. Suchasna dyplomatychna sluzhba: [navch. posib.]. Kyiv : Lybid, 2001. 255 s.